

Urbán Ádám | A botanikus kert titkos élete. Fotók a vácrátóti Nemzeti Botanikus kertből

A harmadik évezredben a fényképészetnek hogyan lehet, miképpen szabad a növényi létezését ábrázolni? Antropomorfak vagyunk vagy mifélék? Mennyiben tudunk arról, hogy résztvevőkként létezőnk, a Föld nevű bolygó élőlényfajai egyikének egy-egy egyedeként? Miféle szerep jut a rezervátumoknak? S mi a kertnek s a tudományos célokhoz rendelt kertnek? Élőhelyeket őrzünk vagy fajokat? A növény és az ember viszonyát miként látjuk?

A Dioszkoridész listázta gyógynövényekhez készült kora bizánci növényképek, Dürer nagy fücsomója, Basilius Besler *Hortus Eystettensis* könyvének színes növényábrái, Heinrich Freiherr von Handel-Mazzetti 1927-es albuma fényképeken bemutatott délnyugat-kínai növényei vagy Enyedi Ildikó *Csendes barát* filmje növénysszemlélete-e a hasznosítható hagyomány?

S érdemes-e figyelni a természetfotósi örökségre?

A fotótörténet két alkotót ismer a növényfényképészet úttörőjeként. A korai fotográfia szakaszában kényomatokat, cianotípiákat készített Anna Atkins. Algákat és páfrányokat helyezett fényérzékeny papírra, s az így előálló fotogramokat tekintjük a legelső botanikai fotóillusztrációknak. William Henry Fox Talbot ugyancsak az 1830-as években munkálkodott. Kezdetben ezüst-nitrátba mártotta a növényi részeket, és ezek árnyékát rögzítette napfénnel a papírra, azaz fényrajzokat, calotípiákat állított elő. S őket számos növényfotós követi majd.

A növényábrázolási hagyományok a reneszánsz idejében formálódtak ki, s azok teljes mértékben meghatározták a növényfotózás szempontjait. A növény hol mellékszereplő, hol főhős, hol példabeszéd, hol feltrancsírozott test, hol esztétikai gyönyör forrása, hol szaktudományi dolog. Az illusztrálást a köznapiság látás redukciója és a tudományos precizitás befolyásolta. A növényvilágról való mai képi ismeretekhez egyszerre vezet a természettudomány deszakralizációs elvárása és a képművészet egyes irányzatainak dezantropomorf törekvése.

A másféle, a natív valóságot követő fotózásnak a konzekvens alkotója Urbán. A képei természetesen szépek – de esztétikájukban mellékes az, amit hagyományosan szépnek és harmonikusnak találunk. Még csak a képkomponálás és -szerkesztés eljárásai sem ezt szolgálják, mert fotósunk állítása szerint a szép az, ami önmagát képes képviselni. Ebben az értelemben tekintendő szépnek a levelet preparáló kéz, a gödörbe ültetett hagyma, a vízfolyás partján munkálkodók csoportja. S ebben az értelemben Urbán Ádám kortárs világképpel rendelkezik.

Urbán Ádám 49 kiállított fotóját látva a néző azon kapja magát, hogy listázni kezdi, milyen *terek*ben találhatók a szereplők. A kiállítás megnevezése ugyan középpontot kínál – egy (saját történetét vállaló) kertfajtát látunk, amelybe botanikai szempontok érvényesítésével kerülhettek a növények –, de természetesen lehetőség marad a kiegészítésre is.

Virágok portréi, növényi szervek elmosódó, fekete háttér előtt, habitusfelvételek, drónnal készült pillanatképek az egyik oldalon – a másikon az ember és a növény botanikus kerti együttlétének képi dokumentumai, herbáriumkészítés, magvetés, növényápolás, kertművelés, a napi munkálkodás pillanatképei. A kiállítás szerkezete szerint póré növénytestek az egyik falon, illetve a növény- és az embertest együttlétének pillanatai a másik falon – nos, az alkotói és a kuratori elképzelés indokolható.

Meggyőződésem, hogy Urbán egy év alatt készült botanikus kerti dokumentumsorozata érvényességének belátásához hozzájárul, ha a felvételeket a kulturális antropológia eszköztárának segítségével vizsgáljuk. A digitálisan készült képek főhősei növények és emberek. A testük – azaz testük fényképi lenyomata – képviseli mindegyiket, és az a tér, amely befoglalja a testeket. A bemutatásra kerülő felvételek közül izgalmat különösen azok

ébresztenek, ahol a növényi és az emberi tér átfolyik egymásba. Óvnék attól, hogy metaforikusan értékelődjék az újságlapok közé – ebbe a civilizációs kellékbe – préselt növény, a levélárnyék alól előbukkanó kerttérkép, a légi felvétel jóvoltából idegsejtnék tűnő fa, mivel a képelemek sajátosságai érvényesülnek, s mellékes a kulturális jelentésük.

Végezetül.

A vácrátóti Nemzeti Botanikus Kertben készültek a dokumentumképek Urbán Ádám korábbi fotóstevékenysége, a maga számára egyéniesített (mondjam úgy: *közelhajló*) dokumentarista eljárás szerves folytatói. Érdeklődése kitágult, s az emberi világ természeti közege kapott hangsúlyt.

Urbán állítja, hogy az élő anyag, vagyis az élőlény azért szép, mert kapcsolatban áll a többi eleven anyaggal. Társas mivolta az esztétikum oka. Tehát őt a kollektivitás juttatja nézhető képhez.

S azt is állítja, hogy a botanikai szépség határtalan. Magam az állítása mellé teszem azt is, hogy ahogyan a növényivel vetekszik a versformák szépsége, úgy a botanikaival az azt láthatóvá tevő eljárások is. Azaz a fényképészet szépsége határtalan.

Géczi János